

Інформаційні матеріали
Українського інституту національної пам'яті
до 87-х роковин Голодомору 1932–1933 років

28 листопада, у четверту суботу місяця в Україні вшановують День пам'яті жертв голодоморів. День пам'яті був запроваджений Указом Президента України у 1998 році. У 2006 році Законом України Голодомор 1932 – 1933 років був визнаний геноцидом.

Україна внаслідок геноциду 1932 – 1933 років, масових штучних голодів 1921 – 1923 та 1946 – 1947 років втратила мільйони людських життів.

Через страшні масштаби злочину та цілеспрямовану політику тоталітарного режиму приховування правди про нього, вчені досі продовжують обговорювати точну кількість жертв Голодомору 1932 – 1933 років. Але мова йде про мільйони обірваних, вбитих страшною зброєю масового ураження – голодом – людських життів.

Нашим спільним обов'язком є гідне вшанування вбитих голодом жертв комуністичного режиму, а також розповісти про причини, наслідки Голодомору та спротив злочинній політиці тоталітарного режиму.

Цьогорічні вшанування відбуваються в особливих умовах. Людським життям загрожує пандемія коронавірусної хвороби. Запроваджені карантинні заходи вносять обмеження у проведення масових меморіальних заходів. Але ця обставина не може перешкодити гідному вшануванню пам'яті жертв Голодомору.

Тому пропонуємо у цьогорічних заходах до Дня пам'яті жертв голодоморів основний акцент робити на родинних історіях, на вшануванні жертв Голодомору у родинному колі. Тому надзвичайно важливо посилити увагу до Акції «Запали свічку» і запалення свічок у домівках. Запалена свічка у вікні кожної нашої домівки увечері 28 листопада стане виявом нашої пам'яті і віри у майбутнє.

Важливо запалити свічку й біля хрестів, пам'ятних знаків та меморіалів жертвам Голодомору. При цьому вкрай необхідно дотримуватись карантинних заходів (носіння масок, дотримання соціальної дистанції, тощо).

Гаслом цьогорічних заходів є: **«Збережи пам'ять. Збережи правду.»**

Українським інститутом національної пам'яті розроблено макети тематичної соціальної реклами, які можна завантажити за посиланням:

https://mega.nz/folder/slg3WSRS#8_XwB6vnmIP8vd7yUc7mVw

Кожен в Україні може долучитися до збереження пам'яті та правди про Голодомор:

запалити свічку у вікні своєї домівки чи біля пам'ятного хреста або меморіалу у День пам'яті жертв голодоморів;

Сертифікат
58E2D9E7F900307B040000009C702D00B2F97C00
Підписувач Дробович Антон Едуардович
Дійсний з 19.12.2019 0:00:00 по 19.12.2021 0:00:00

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

3128/2.1-06-20 від 23.11.2020

записати свідчення від родичів-очевидців Голодомору та передати їх до музею (місцевого, краєзнавчого чи Національного музею Голодомору-геноциду);

віднайти старі світлини рідних людей;

передати до музею артефакти 1920-30-х років (сорочки, рушники, предмети побуту, тощо);

Нині серед живих залишилися надзвичайно мало тих, хто пережив Голодомор 1932 – 1933 років та й голод 1946 – 1947 років. До того ж, вони, як і всі люди старшого віку, є особливо вразливими до коронавірусу. І потребують уваги рідних і близьких.

Тож нехай День пам'яті жертв голодоморів стане і додатковою можливістю приділити увагу та надати підтримку тим, хто сьогодні потребує нашого піклування.

Їхні спогади, їхні світлини, пам'ятки минулого, що вони зберігають, зміцнюють пам'ять роду і національну пам'ять. Наше завдання зберегти і передати цю пам'ять наступним поколінням, зберегти історію живою.

При підготовці інформаційних матеріалів, виступів і звернень представників влади, відповідних публікацій у засобах масової інформації пропонуємо враховувати також, крім зазначених вище, такі **ключові повідомлення**:

– Голодомор – це геноцид Українського народу, вчинений комуністичним тоталітарним режимом з наміром знищити, цілком чи частково українську національну групу. Ця кваліфікація впливає із Конвенції ООН від 9 грудня 1948 року “Про запобігання злочину геноциду і покарання за нього”;

– способом реалізації геноциду став штучний масовий голод, організований керівництвом комуністичної партії Радянського Союзу та Радянської України;

– Голодомор спричинив загибель мільйонів українців на території Української СРР і Кубані;

– Радянська влада злочинно замовчувала факт голоду як в Україні так і закордоном;

– моральний обов'язок держави та суспільства перед минулими та наступними поколіннями – вшановувати пам'ять жертв трагедії;

– вшанування пам'яті жертв Голодомору є важливим запобіжником повторення подібних трагедій у майбутньому. Увага на таких трагедіях як

Сертифікат
58f229e7f909307b840099909c702d00b2f97c00
Підписувач Дробович Антон Едуардович
Дійсний з 19.12.2019 0:00:00 по 19.12.2021 0:00:00

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

3128/2.1-06-20 від 23.11.2020

Для підготовки інформаційних матеріалів, змістовного наповнення заходів також пропонуємо скористатись матеріалами Українського інституту національної пам'яті, що розміщені на сайті: <https://uinp.gov.ua/>.

З метою вшанування на належному рівні жертв Голодомору 1932–1933 років і масових голодів 1921–1923 та 1946–1947 років до Дня пам'яті жертв голодоморів пропонуємо:

розмістити тематичну соціальну рекламу на телебаченні та на біг-бордах в населених пунктах;

з дотриманням карантинних заходів організувати у бібліотеках, музеях, закладах культури тематичні виставки до Дня пам'яті жертв голодоморів;

організувати в навчальних закладах проведення у п'ятницю 27 листопада Уроків пам'яті до Дня пам'яті жертв голодоморів;

вжити заходів щодо благоустрою і впорядкування могил, пам'ятників і пам'ятних знаків жертвам Голодомору 1932–1933 років та масових голодів 1921–1923 та 1946–1947 років;

надавати сприяння громадським ініціативам, науковим та освітнім установам у проведенні заходів з дотриманням карантинних обмежень з ушанування пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років і масових голодів 1921–1923 та 1946–1947 років, поширення інформації про ці трагічні сторінки минулого;

під час жалобних, освітніх, інформаційних, культурно-мистецьких та інших меморіальних заходів на вшанування жертв Голодомору використовувати гасло: **“Збережи пам'ять. Збережи правду.”**;

вжити заходів для обмеження розважальних заходів і сприяти внесенню відповідних змін у програми теле- та радіомовників у День пам'яті жертв голодоморів 28 листопада;

організувати проведення меморіальних заходів з дотриманням карантинних заходів із запаленням свічок на вшанування жертв Голодомору 1932–1933 років і масових голодів 1921–1923 та 1946–1947 років.

О 16.00 28 листопада провести Загальнонаціональну хвилину мовчання.

Історична довідка

Українська революція 1917–1921 років стала переломним моментом нашої історії. Вона прискорила становлення української політичної нації та національної еліти. Хоча Українська революція зазнала поразки, національне відродження було настільки сильним, що більшовики не могли його ігнорувати. Вони змушені були піти на створення у 1919 році квазідержави – УСРР і певні поступки українському національному рухові – українізацію та НЕП. Українізація швидко досягла вражаючого успіху – розпочався український культурний ренесанс.

Сертифікат
до кінця 1920-х років у СРСР ствердився національний
презюм Державного архіву України
Дійсний з 19.12.2019 0:00:00 по 19.12.2021 0:00:00

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ
Будь-який прояв

3128/2.1-06-20 від 23.11.2020

Селяни з їхньою природженою повагою до приватного майна не сприйняли форсованої індустріалізації та суцільної колективізації. Коли розпочалася конфіскація землі, майна та врожаїв, а людей силою заганяли в колгоспи, село повстало. У 1930 році відбулося близько 4 тис. масових виступів, в яких взяло участь близько 1,2 млн селян. За перші 7 місяців 1932 року ГПУ зафіксувала в УСРР понад 900 виступів, що складало понад 56 % усіх антиурядових акцій в СРСР за цей час. Незважаючи на тиск партійних і державних органів, майже 500 сільських рад в Україні відмовилися приймати нереальні плани хлібозаготівель.

Улітку 1932 року через наростання спротиву Йосип Сталін із оточенням прийняв рішення про організацію в Україні штучного голоду, щоб шляхом винищення частини населення залякати інших і не “втратити Україну”.

Голодомор став результатом чітко спланованої політики Кремля. Безпосередньо до Голодомору призвело посилення попередньої політики висиску та введення в дію нових механізмів геноциду наприкінці 1932 року.

Головним стала масове вилучення всього продовольства, на відміну від попереднього часу, коли забирали переважно зерно. Конфіскація вимагала мобілізації репресивного апарату, залучення робітників, інтелігенції, співробітників компартійного апарату. Для вилучення продовольства створювали спеціальні загони з активістів, які ходили з обшуками по сільських обійстях. Від початку 1933 року ці спеціально навчені активісти забрали все їстівне у мільйонів людей, прирікши їх на смерть.

Люди почали втікати з уражених голодом територій. У відповідь влада намагалася ізолювати їх у межах окремих територій за допомогою режиму “чорних дошок”. Села, занесені на “чорні дошки”, оточували збройні загони міліції та радянських спецслужб. Звідти вивозили всі запаси їжі. Заборонялася торгівля та ввезення будь-яких товарів.

У січні 1933 року заборонили виїзд селян із території України та Кубані, заселеної переважно українцями. Втікачам перестали продавати квитки на залізничний та водний транспорт. Блокували дороги до міст. Тих, хто встиг виїхати, заарештовували і повертали назад.

Так режим створив умови, несумісні із життям для значної частини населення України. Голодуючі опинилися в замкнутому колі, повністю залежні від волі державного та партійного апарату. Жертвами Голодомору стали мільйони українців.

Навколо теми Голодомору комуністи встановили повну інформаційну блокаду, яка тривала фактично до відновлення Україною незалежності в 1991 році. Приховування інформації про злочин Голодомору може вважатися однією з ознак геноциду. Крім приховування доказів злочину та унеможливлення надання допомоги голодуючим, інформаційна блокада переслідувала й іншу мету. СРСР проводив активну міжнародну та торговельну політику, і розголос про голод в Україні міг мати негативні наслідки для налагодження міжнародних контактів та підписання контрактів. Але деякі західні журналісти, які побували за залізною завісою тоталітаризму, публікували репортажі про

Сільський світогляд

58E2D9E7F900307B04000009C702D00B2F97C00

Підписувач Дробович Антон Едуардович

Дійсний з 19.12.2019 0:00:00 по 19.12.2021 0:00:00

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

3128/2.1-06-20 від 23.11.2020

Матеріали Українського інституту національної пам'яті, присвячені темі Голодомору 1932–1933 років

Нагадуємо, що Інститут у попередні роки створив **спеціальну веб-сторінку** “85-ті роковини Голодомору. Україна пам'ятає, світ визнає”. За посиланням: <https://85holodomor.in.ua/> розміщено тематичні довідкові матеріали та інформацію про Міжнародну акцію “Запали свічку пам'яті”, виставку “Україна 1932–1933. Геноцид голодом”, видання Інституту про Голодомор, унікальні світлини, родинні історії, спогади очевидців, історичний календар та інше.

Інформуємо також, що на офіційному сайті Інституту розміщено інформаційні та візуальні матеріали, фотодокументальні виставки, книжки-каталоги тематичних виставок, серії плакатів, відеоматеріали, які можна знайти за посиланнями:

- **Відеоісторія** “Голодомор. Чому злочин став можливим”:
https://www.youtube.com/watch?v=5F_VSHVyicw;
- **Методичні рекомендації** до Дня пам'яті жертв Голодомору:
<https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/vchytelyam/metodychni-rekomendaciyi/den-pamyati-zhertv-golodomoru-1932-1933-metodychni-rekomendaciyi-dlya-navchalnyh-zakladiv;>
- **Візуальні матеріали** “Голодомор 1932–1933 – геноцид Українського народу”:
<https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/vchytelyam/prezentaciyi/golodomor-1932-1933-genocyd-ukrayinskogo-narodu;>
- **Книга** Ірини Реви “По той бік себе”: <https://uinp.gov.ua/elektronni-vydannya/iryna-reva-po-toy-bik-sebe;>
- **Збірка спогадів** Анастасії Лисивець “Скажи про щасливе життя...”:
<https://uinp.gov.ua/elektronni-vydannya/anastasiya-lysyvec-skazhy-pro-shchaslyve-zhyttya;>
- **Книга** “Людяність у нелюдяний час” про добродійців, які допомагали вижити тим, хто голодував: <https://uinp.gov.ua/elektronni-vydannya/lyudyanist-u-nelyudyanyu-chas-2-ge-vydannya;>
- **Видання** “РЕПРЕСОВАНИ” ЩОДЕННИКИ. ГОЛОДОМОР 1932–1933 РОКІВ В УКРАЇНІ”: <https://uinp.gov.ua/elektronni-vydannya/represovani-shchodennyku-golodomor-1932-1933-rokiv-v-ukrayini;>
- **Брошура** “ГОЛОДОМОР НЕ ЗЛАМАВ”:
<https://uinp.gov.ua/elektronni-vydannya/golodomor-ne-zlamav;>
Видання “ХРОНІКИ ВІЙНИ БІЛЬШОВИКІВ З УКРАЇНСЬКИМ НАРОДОМ. ГОЛОДОМОР 1932-1933 РОКІВ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ: ВИКОНАВЦІ ЗЛОЧИНУ”:
<https://uinp.gov.ua/elektronni-vydannya/hroniky-viyny-bilshovykiv-z-ukrayinskim-narodom-golodomor-1932-1933-rokiv-na-chernigivshchyni-vykonavci-zlochynu;>
- **Брошура** “ГОЛОДОМОР. КОМУНІСТИЧНИЙ ГЕНОЦИД В УКРАЇНІ”:
<https://uinp.gov.ua/elektronni-vydannya/golodomor-komunistychnyy-genocyd-v-ukrayini;>

8E2D9E7F900307B04000009C702D00B2F97C00
Лідписувач Дробович Антон Едуардович
Дійсний з 19.12.2019 0:00:00 по 19.12.2021 0:00:00

3128/2.1-06-20 від 23.11.2020

- **Інформаційна брошура** “Україна 1932-1933. Геноцид голодом” (українською, англійською, французькою, іспанською, німецькою мовами):
<https://uinp.gov.ua/elektronni-vydannya/broshura-ukrayina-1932-1933-genocyd-golodom;>
- **Фотодокументальна виставка** “Спротив геноциду”:
<https://uinp.gov.ua/vystavkovi-proekty/fotodokumentalna-vystavka-sprotyv-genocydu-do-81-h-rokovyn-golodomoru;>
- **Серія плакатів** “Люди правди”:
<https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/vchytelyam/metodychni-rekomendaciyi/golodomor-ne-zlamav-pamyati-zhertv-genocydu-ukrayinskogo-narodu;>
- **Серія плакатів** “Незламні”
<https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/web-versiia-baneriv-proiektu-nezlamni;>
- **Каталог виставки** “Спротив геноциду”:
<https://uinp.gov.ua/elektronni-vydannya/sprotyv-genocydu-knyga-katalog-vystavk;>
- **Відеоматеріали:**
<https://mega.nz/?fbclid=IwAR0SnDAVD8TP7hGqZaxzzEeeNCa1O4wD4HyH3uNb-t5LgYVw6l7EHYMCnjk#F!oYMRDIKb!4tcOxwczEXVy2gSurXWMw;>
- **Серія відеороликів** “Голодомор – помста за свободу”: goo.gl/BJnjiu;
- **Документи іноземних країн і міжнародних організацій** щодо Голодомору в Україні: goo.gl/ZcDnmf;
- **Геоінформаційна система:** “Голодомор 1932–1933 років в Україні”:
goo.gl/1RNSXz;
- **Соціальна реклама:**
<https://mega.nz/#F!sI90RKbB!G1DFXw1WfTqg2pgq5ouFtQ>
<https://mega.nz/folder/I8QhCKwZ#MalDP1rq79VVw2VdZ551Vg>
https://mega.nz/folder/slq3WSRS#8_XwB6vnmIP8vd7yUc7mVw

Дослідники Голодомору 1932-1933 років, до яких можна звернутися за коментарем:

Володимир Василенко, правознавець-міжнародник, заслужений юрист України, Надзвичайний і Повноважний Посол України, доктор юридичних наук, професор, Києво-Могилянська академія

Людмила Гриневич, доктор історичних наук, Інститут історії України НАН України

Геннадій Єфіменко, кандидат історичних наук, Інститут історії України НАН України.

Станіслав Кульчицький, доктор історичних наук, Інститут історії України НАН України

Ніна Лапчинська, співробітниця Інституту дослідження Голодомору

Василь Марочко, доктор історичних наук, Інститут історії України НАН України

Сергій Головний, головний спеціаліст відділу аналізу тоталітарних режимів
Українського національного пам'яті
Українського інституту національної пам'яті
Підписувач Дробович Антон Едуардович
Пам'яті з 19.12.2019 0:00:00 по 19.12.2021 0:00:00

Олеся Стасюк, кандидат історичних наук, директор Національного музею
Голодомору-геноциду

Володимир Сергійчук, доктор історичних наук, Київський національний
університет ім. Тараса Шевченка

Володимир Тиліщак, Заступник Голови Українського інституту національної
пам'яті

Сертифікат
58E2D9E7F900307B040000009C702D00B2F97C00
Підписувач Дробович Антон Едуардович
Дійсний з 19.12.2019 0:00:00 по 19.12.2021 0:00:00

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

3128/2.1-06-20 від 23.11.2020